

مسئولیت خانواده مبلغان

سید محمدحسین حسینی

می شوند.»

از آنجا که هم رفتار خود مبلغان دینی و هم اعمال خانواده آنان در تبلیغات دینی و عملکرد مردم مؤثر است، وظیفه علماء و روحانیان دو چندان می شود؛ در گام اول، باید خود مطابق آنچه می گویند و از اسلام بیان می کنند، رفتار کنند؛ چنان که علی علیه السلام فرمود: «مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ

رهبران دینی و علماء الهی از جایگاه ویژه و والایی برخوردارند. قرآن در یک جا می فرماید: «يَزِقُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ»^۱ «خداوند کسانی را که ایمان آورده اند و کسانی را که علم به آنان داده شده، درجات عظیمی می بخشد و خداوند به آنچه انجام می دهید، آگاه است.»

و در جای دیگر می فرماید: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ»^۲ «بگو: آیا آنان که می دانند با آنان که نمی دانند یکسان اند؟ تنها خردمندان متذکر

۱. این موضوع قبلاً نیز با عنوان «خانواده و وظائف مبلغان دینی» در شماره های ۵۰ و ۵۱ همین مجله آمده است.

۲. مجادله / ۱۱.

۳. زمر / ۹.

هر کس خود را پیشوای مردم قرار دهد، باید بیش از دیگران به تعلیم خویش بپردازد و باید تربیت دیگران را با رفتار خویش انجام دهد

بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِرِّهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ؛^۱ هر کس خود را پیشوای مردم قرار دهد، باید بیش از دیگران به تعلیم خویش بپردازد و باید تربیت دیگران را با رفتار خویش انجام دهد، قبل از ادب کردن با زبان. و در گام بعدی، باید خانواده و بستگان خویش را بر اساس دستورات اسلامی و تعلیمات آن بار آورد و به درستی تربیت کند.

معصومین علیهم السلام همه را در مقابل تربیت خانواده‌ها مسئول می‌دانند؛ چنان‌که قرآن می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِبْكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ»؛^۲ «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسانها و سنگهاست، نگاه دارید!»

قرآن کریم نیز به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دستور می‌دهد که از خانواده و خویشاوندان خویش شروع کند؛ آنجا که می‌فرماید: «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»؛^۳ «ای پیامبر! بستگان نزدیک را انداز کن!»

هنگامی که آیه فوق نازل شد، فردی از یاران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسید:

طبق نقل مورخین، پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله چهل و پنج نفر از بستگان خویش را جمع کرد و فرمود: «وَاللَّهِ الَّذِي نَأِيَّهُ إِلَّا هُوَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ خَاصَّةً وَ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً»؛^۴ به خدایی که جز او معبودی نیست، سوگند! من فرستاده خدا به سوی شما به صورت خاص و به سوی مردم به صورت عام هستم.»

۱. نهج البلاغه، فیض الاسلام، ص ۱۱۱۷، حکمت ۷۰، و محمد دشتی، ص ۶۳۸، حکمت ۷۳.

۲. شعراء / ۲۱۴.

۳. کامل ابن اثیر، ج ۲، ص ۶۱.

۴. تحریم ۶۱.

همچنین قرآن کریم و روایات

چگونه خانواده خود را از آتش دوزخ حفظ کنیم؟ حضرت علیه السلام فرمود: «تَأْمُرُهُمْ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ وَتَنْهَاهُمْ عَمَّا نَهَاَهُمُ اللَّهُ فَإِنْ أَطَاعُوكَ كُنْتَ قَدْ وَفَيْتَهُمْ وَإِنْ عَصَوْكَ كُنْتَ قَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ؛^۱ آنها را به آنچه خدا امر کرده است، امر کن و از آنچه خدا آنان را باز داشته است، نهی کن. اگر از تو اطاعت کردند، آنها را [از آتش دوزخ] حفظ کرده‌ای و اگر نافرمانیت کردند، وظیفه خود را انجام داده‌ای.»

و در حدیث دیگری از رسول خدا صلی الله علیه و آله آمده است: «بدانید! همه شما نگهبانید و همه در برابر کسانی که مأمور نگهبانی آنها هستید، مسئولید. امیر و رئیس حکومت اسلامی نگهبان مردم است و در برابر آنها مسئول. مرد نیز نگهبان خانواده خویش (زن و فرزندان) است و در برابر آنها مسئول می‌باشد و زن نیز نگهبان خانواده خویش (شوهر و فرزندان) می‌باشد و در برابر آنها مسئول است. بدانید! همه شما نگهبانید و همه شما در برابر کسانی که مأمور نگهبانی آنها هستید، مسئولید.»^۲

و علی علیه السلام در تفسیر آیه فوق

فرمود: «عَلَّمُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ الْخَيْرَ وَ أَدَّبُوهُمْ؛^۳ خود و خانواده خویش را نیکی بیاموزید و آنها را [به تربیت اسلامی] ادب کنید!»

خطاب عام و خاص پیامبر صلی الله علیه و آله در مورد انذار خانواده، هم علماء و روحانیون را شامل می‌شود؛ چون ورثه انبیاء به حساب می‌آیند و هم مسئولیت سنگین تربیت صحیح خانواده را بر دوش آنان با سنگینی بیشتر مورد تأکید قرار می‌دهد. با توجه به این مسئولیت ویژه نسبت به خانواده آنان است که هم منابع دینی و هم جامعه اسلامی انتظار دارند که خانواده‌ها و فرزندان پیشوایان دین و علماء ربّانی در مسیر هدایت جامعه یار و یاور آنان بوده، نمونه عینی تربیت شدگان مکتب انسان ساز اسلامی و

۱. نور الثقلین، حویزی، ج ۵، ص ۳۷۲، به نقل از: تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی، ج ۲۴، ص ۲۹۴.

۲. مجموعه وزام، امیر زاهد، حسین ورام بن ابی فراس (متوفای ۶۰۵)، تهران، حیدری، ج ۱، ص ۶.

۳. الدر المنثور، سیوطی، ج ۶، ص ۲۴۴، به نقل از: تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۲۹۴.

علماء بزرگ، نیز همواره تلاش می‌کردند با زبان منطقی و از طریق ملایمت این باور را به خانواده‌ها و فرزندان خویش منتقل کنند.

قرآن مجید در بیان جایگاه ویژه زنان پیامبر ﷺ، حساب خاصی برای عذاب و ثواب آنها باز کرده و فرموده است: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ مِنْ بَاتٍ مِنْكَ بِفَأْحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ بَضَاعَفَ لَهَا الْعَذَابَ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا وَمَنْ يَفْتَنَنَّ مِنْكُمْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ ضَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾^۲ «ای همسران پیامبر! هر کدام از شما مرتکب خلاف و گناه آشکاری گردد، کیفر او دو چندان خواهد بود و این کار برای خدا آسان است. و هر کس از شما در برابر خدا و رسولش خضوع کند و عمل صالح انجام دهد، جزاء و پاداش وی را دو چندان خواهیم داد و روزی ارزشمندی برای او فراهم می‌کنیم.»

یقیناً خانواده‌های روحانیان نیز اگر در اهداف مقدس اسلام شوهرانشان را یاری رسانند و نمود

پرورش یافتگان علماء دینی باشند. آنچه پیش رو دارید، بیان برخی انتظارات و توقعاتی است که اسلام و جامعه اسلامی از خانواده علماء و روحانیان دارند.

باور جایگاه حساس

اولین و کلیدی‌ترین انتظار و توقع از خانواده‌های علماء دینی و مبلغان این است که از نظر فکری باور کنند که در یک جایگاه ویژه و موقعیت ممتاز نسبت به خانواده‌های دیگر اقشار قرار دارند. این باور، زمینه ساز توقعات دیگری است که بعداً به آن اشاره می‌شود.

قرآن کریم این انتظار را با صراحت بیان می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْنَا نَسْتُنُّكَ أَجْرًا مِنْ نِسَاءِ﴾^۱ «ای همسران پیامبر! شما همچون یکی از زنان (معمولی) نیستید.» این آیه می‌تواند برای خانواده‌های علماء به عنوان وارثان پیامبر ﷺ این پیغام را داشته باشد که شما نیز مانند خانواده‌های معمولی جامعه نیستید؛ شما از جایگاه ویژه برخوردارید و در نتیجه، مسئولیت بیشتری متوجه شماست.

۱. احزاب / ۳۲.

۲. همان / ۳۰-۳۱.

قرآن کریم می فرماید: «يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا»^۲ «ای همسران پیامبر! شما همچون یکی از زنان معمولی نیستید، اگر تقوا پیشه کنید. پس [به گونه ای هوس انگیز و] با نرمش سخن نگویند که بیمار دلان به طمع می افتند، و سخن شایسته بگویند!»

امروز، دقیقاً جامعه همین توقعات را از خانواده های علماء و روحانیون دارد. اگر همسر و یا دختر دیگر اقشار جامعه با نامحرمان آزادانه ارتباط برقرار کنند و سخن بگویند، چندان مورد اعتراض قرار نمی گیرند؛ ولی در مورد خانواده روحانیون اگر کمترین مسئله را مشاهده کنند، بر اثر توقعی که دارند، به شدت زبان به اعتراض می گشایند.

ادامه دارد....

عینی از تربیت یافتگان مکتب اسلام باشند، از چنین ثوابی بی بهره نیستند. خود شیعه بودن نیز چنین مسئولیتی را اقتضاء می کند؛ لذا امام صادق علیه السلام به شقرانی فرمود: «إِنَّ الْحَسَنَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ حَسَنٌ وَإِنَّهُ مِنْكَ أَحْسَنُ لِمَكَانِكَ مِنَّا وَإِنَّ الْقَبِيحَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ قَبِيحٌ وَإِنَّهُ مِنْكَ أَقْبَحُ»^۱ به راستی خوبی از هر کس خوب است، ولی از تو بهتر است؛ به خاطر نسبتی که با ماداری و زشتی از همه بد است، ولی از تو زشت تر است [زیرا تو را از ما می دانند].»

مراعات تقوا و پاکی

چنان که اشاره شد، قرآن هم به صورت عام به مسلمانان دستور داده که خانواده ها را از آلودگی به گناهان حفظ کنند و این امر، در خانواده روحانیان تأکید بیشتری می یابد؛ به خاطر همان موقعیت ویژه و حساس، و هم به صورت خاص به زنان پیامبر علیها السلام دستور می دهد که تقوا پیشه سازید و این تقواست که برای شما آن جایگاه ویژه را به ارمغان می آورد.

۱. سفینه البحار، ج ۱، ص ۷۰۸.

۲. احزاب / ۳۲.